

Kolumbija – primer pomena stabilnih političnih razmer

IZVLEČEK

Burne politične okoliščine držijo državljane Kolumbije v neprekinjenem krogu nasilja. Kljub velikim naravnim bogastvom in veličastni kulturni dediščini, je gospodarski, posebno turistični, razvoj precej omejen. Problem je večplasten, saj so vpletene vlada in vojska, uporniške levičarske skupine, "samostojne milice" ter osebne vojske preprodajalcev mamil. Z intenzivnejšim vmešavanjem Združenih držav Amerike ter povečevanjem povpraševanja po kokainu v Evropi v zadnjih letih, se problem še bolj zapleta. Navedeno ima velik vpliv zlasti na podeželsko prebivalstvo, ki med drugim trpi zaradi škropljenj polj, groženj, bolj ali manj prisilnih razselitev ter nenazadnje usmrtitev in pobojev.

Ključne besede:

gverila, politična geografija, turizem, Kolumbija.

ABSTRACT

Turbulent political circumstances bear on Colombians in a perpetual circle of violence.

Economic and tourist development are limited spatially and socially despite country's tremendous natural riches and magnificent cultural heritage. The problem is very diverse as the government and its army, rebellious leftist guerrilla groups, "independent" militia units, and drug traffickers' personal armies all play a major role. Things are getting more complicated in the last years by emphasized involvement of the United States of America and increasing cocaine consumption in Europe. This mostly affects the rural population, that suffers, among other things, from field sprayings, threats, more or less forced migrations, and, not last of all, killing and murdering.

Key words:

guerrilla, political geography, tourism, Colombia.

Avtor besedila in fotografij:

ŽIGA KOKALJ, univ. dipl. geog.

Inštitut za antropološke in prostorske študije,

ZRC SAZU, Slovenija

E-pošta: ziga.kokalj@zrc-sazu.si

COBISS I.04 strokovni članek

za gospodarski in družbeni razvoj države

Kolumbija ima z raznolikimi in bogatimi naravnimi danostmi ter strateško lego in dostopom do dveh svetovnih oceanov dobre možnosti razvoja.

Največja nahajališča premoga v Latinski Ameriki, velika nahajališča nafte in zemeljskega plina ter mineralov, kot so nikelj, zlato, srebro in platina, so temelj izvoza, saj skupaj tvorijo 42 % njegove vrednosti. Več kot polovica svetovnega izkopa smaragdov, tudi najkakovostnejši med njimi, prihaja iz Kolumbije.

Država sodi med najpomembnejše svetovne izvoznice kave, rezanega cvetja in banan (1). Poleg rodovitne prsti in ugodnega podnebja je pomemben naravni vir še vodna energija, saj kar tri četrtine elektrike pridobijo iz hidroelektrarn (2).

Družbeni in gospodarski razvoj je pogojen tudi s stabilnimi družbeno-političnimi razmerami. O teh v Kolumbiji ni niti sledu. Menjave vlad in predsednikov, še bolj usodno pa politik in odnosa do različnih "režiserjev" delovanja ljudskih množic so značilni za zadnja štiri desetletja kolumbijskega političnega življenja.

Glavni akterji političnih razmer

Poleg vladne vojske so glavni nosilci oboroženega delovanja v Kolumbiji Združene sile Kolumbije za samozščito (Autodefensas Unidas de Colombia - AUC), Oborožene revolucionarne sile Kolumbije (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia - FARC) in Narodnoosvobodilna vojska (Ejército de Liberación Nacional - ELN).

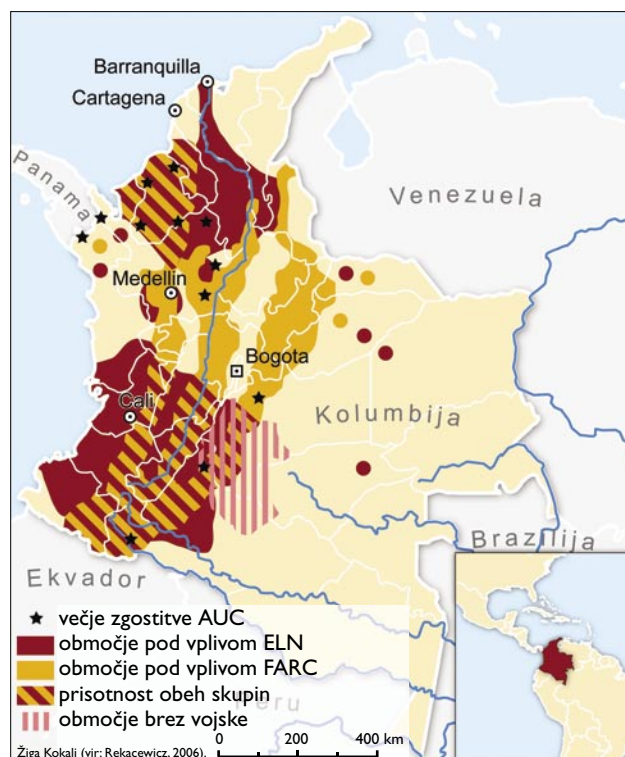
Predsednik republike Alvaro Uribe je bil leta 2006 izvoljen v drugi mandat, kar mu je omogočila predhodna sprememba ustave. Njegova priljubljenost ni naključna, saj je v prvem mandatu znižal raven kriminala, izboljšal gospodarske razmere in zaupanje v državo, vojski pa je uspelo prevzeti nadzor nad deli države, ki so bili do pred kratkim v rokah levčarskih upornikov, desničarskih paravojaških skupin in narkokartelov.

Paravojaške skupine, oblikovane v 80. letih prejšnjega stoletja za zaščito privrženecv in sponzorjev (veleposestnikov in v veliko primerih trgovcev z mamili) pred uporniškimi skupinami, so se leta 1997 združile v AUC - razmeroma disciplinirano bojno silo. Po nekaterih ocenah je imela pred začetkom demobilizacije leta 2004 več kot 20.000 borcev. V 90. letih je desničarska skupina na več območjih prevzela nadzor nad trgovino s koko, nafto, zlatom in smaragdi. Vse močnejše zanimanje za trgovanje in notranja razhajanja pa so imela za posledico izgubo obsežnih območij na podeželju, kjer so pobudo ponovno prevzela gverilska gibanja. Humanitarni delavci ugotavljajo, da je AUC odgovorna za večino zločinov proti civilnemu prebivalstvu. Njihov modus operandi obsega izsiljevanje, ustrahovanje, ugrabitve in umore vodij sindikatov in socialistov ter potencialnih privrženecv gverilskih gibanj skupaj z župani, svetniki in političnimi voditelji, ki jih nato nadomestijo z uslužnimi somišljeniki.

FARC je najstarejša in najmočnejša gverilska skupina v Kolumbiji, saj ima pod orožjem med 15.000 in 18.000 borcev. Po nekaterih podatkih je najbogatejše uporniško gibanje na svetu - večino denarja pridobi iz davkov na trgovino z drogo ter z ugrabitvami in izsiljevanji. Zastopa revni kmečki sloj in

nasprotuje vplivu Združenih držav Amerike v Kolumbiji, večnacionalnim korporacijam in paravojaškemu nasilju (4). Leta 1984 je skupina podpisala premirje, se preoblikovala v politično organizacijo Unión Patriótica in se celo prebila v parlament na volitvah 1986. V umorih, ki so sledili, je bilo ubitih več kot 4000 njenih voditeljev in privrženecv, zato so se gverilci odločili, da ne ponovijo napake in obdržijo orožje, četudi še kdaj podpišejo premirje (5). Leta 1998 jim je predsednik Andres Pastrana v želji, da jih pridobi za pogajalsko mizo, odobril 42.000 km² veliko demilitarizirano ozemlje. FARC, ki je že prej nadzirala vse okoliško podeželje, je prevzela nadzor še nad mesti. Gibanje obtožujejo, da območje sedaj izkorišča kot zatočišče po svojih "roparskih napadih".

ELN so leta 1964 oblikovali kolumbijski intelektualci in študentje na Kubi. Sprva je imela navdih v marksizmu in zlasti rimokatoliški veri ter teologiji odrešitve. Glavni vir dohodka so odkupnine za ugrabljenecv, večinoma gre za srednji sloj in osebe v energetskem sektorju, in odkupnine za okupirano in zaseženo energetska infrastrukturo. V preteklosti je skupina namreč zelo pogosto napadala pomembne naftovode, v zadnjem obdobju tudi električne vode. ELN zaradi ideoloških razlogov ne sodeluje v trgovini z mamili.

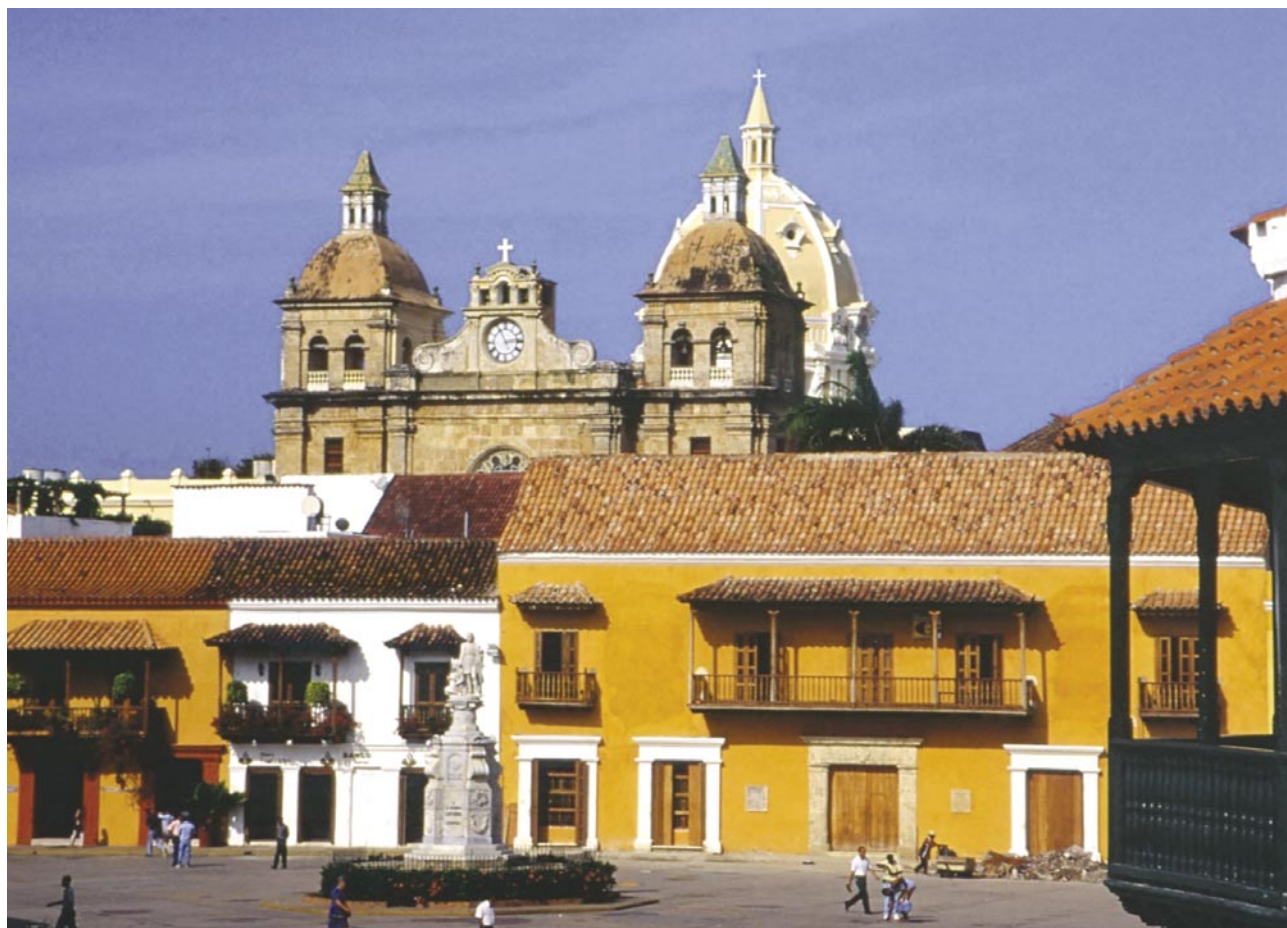

Slika 1: Razširjenost gverilskih in paravojaških skupin v Kolumbiji.

V siloviti ofenzivi, ki jo je ob prihodu na oblast sprožil predsednik Uribe, je bila skupina večkrat poražena, zato je število oboroženih pripadnikov padlo pod 5000, pomembno pa so bile prizadete tudi njene logistične zmogljivosti. Prav to je po mnenju mnogih prepričalo vodstvo skupine, da je privolilo v pogovore z vlado o možnostih za sklenitev dolgoročnega mirovnega sporazuma.

FARC in ELN sta do nedavnega poudarjali trdnost zavezništva proti oblastem in paravojaškim organizacijam. O popolni odsotnosti rivalstva sicer ni bilo mogoče govoriti, njuni pripadniki pa so vendarle pogosto usklajevali napade na vladne sile ali so v njih celo sodelovali. Pred kratkim pa je zaradi tekmovanja za lokalne finančne vire med skupinama izbruhnil spor, ki utegne ob nadaljevanju stopnjevanja spopadov prerasti v vojno. Nesoglasje ima lahko za posledico hitrejši proces mirovnega sporazuma med ELN in oblastmi, saj bodo tako slednje lahko svoje sile osredotočile na boj proti FARC (6).

Uradna politika se zavzema za boj proti paravojaškim skupinam, ki pa dejansko mnogokrat delujejo skupaj z vojsko in zanjo opravljajo umazano delo v manevrih proti civilnemu prebivalstvu. Vojska se v dogovoru z njimi celo predhodno umakne iz določenega območja in tako paravojaškim skupinam pusti proste roke. Paravojaškim skupinam ob tem nudi še obveščevalne podatke, materialno in logistično pomoč, ob številnih zlorabah napram civilnemu prebivalstvu pa zatisne oči. Dogovor omogoča vojski obdržati na videz čiste roke v vse bolj umazani vojni (3). Leta 2003 so se pričela pogajanja o demobilizaciji AUC in do začetka februarja 2006 je orožje predalo 17.000 borcev. Glavne kritike procesa letijo na oprostitev zločinov, možno integracijo v vojaške enote in možnost ponovnega oboroževanja, saj zakon ne predvideva razkroja ekonomske osnove in struktur organizacij. Drugi svarijo, da brez pogoja nekaznovanosti do razoroževanja sploh ne bi prišlo, da vojska in vlada zavračata vključitev v državne strukture ter da se tretje možnosti v nobenem primeru ne da izključiti.

Slika 2: Privlačna arhitektura iz kolonialnega obdobja je značilna za marsikatero kolumbijsko mesto (foto: Žiga Kokalj).

Načrt Kolumbija

Del Načrta Kolumbija (Plan Colombia) je letalsko škropljenje polj koke z glifosatom, ki je v manjših količinah za človeka neškodljiv (10). Glifosat je neselektiven herbicid za zatiranje, zlasti večletnega, plevela. Zaradi škropljenja po obširnih območjih tropskega gozda, pašnikov, vasi ter dovoljenih in nedovoljenih kmetijskih pridelkov je civilno prebivalstvo ogorčeno in ostro nasprotujejo nasilni praksi, ki je vzrok pomanjkanju hrane na podeželju.

Preden so se kmetje začeli ukvarjati s pridelavo koke, so živeli od poljedelstva, živinoreje, izpiranja zlata in izkoriščanja gozda. Danes jih je v odročnih krajih večina odvisnih od zaslužka od prodaje kokinih listov. Največja pomanjkljivost za uspešno izkoreninjenje koke je, da vladni program korenčka in palice ne upošteva kompleksnosti krajevnih razmer, kjer se prepletata vpliv slabe infrastrukture in navzočnost oboroženih skupin. Težave povzročata geografska odročnost in zgodovinsko slaba prisotnost državne uprave. Policija, sodstvo, bolnišnice, šole, banke slabo funkcionirajo. Električna in tekoča voda, kjer sploh obstajata, sta bili napeljana šele v zadnjem času. Redko in nekvalitetno cestno omrežje ter visoki stroški prevoza naredijo marsikatero območje izjemno negostoljubno za gojenje dovoljenih tržnih pridelkov. Medtem ko tradicionalni kmetijski pridelki zahtevajo veliko vlaganja in komaj prinesejo kaj dohodka, pa je kokino pasto lahko prevažati in prinaša dovolj velik zaslužek za normalno življenje. Majhni kmetje so zaradi škropljenja čez noč ostali brez vira dohodka in hrane. Tistim, ki so pripravljene nadomestiti koku z drugo kmetijsko kulturo, vlada sicer ponuja pomoč v obliki financiranja, kreditov in tehnologije, vendar jo le redko dejansko dodeli. Kmetje večinoma ostajajo na svojih domovih, čeprav jih je za zagotovitev preživetja mnogo zašlo v dolgove ali pa so bili prisiljeni prodati živino in ostalo imetje. Zato sedaj nimajo sredstev za ponoven pričetek obdelave. Ob slabih alternativnih možnostih, se nekateri odločajo za proizvodnjo koke na dotlej neposeljenih območjih, kar ima za posledico dodatno uničevanje občutljivih tropskih ekosistemov. Škropljenje je postalo tudi instrument boja proti uporniškimi skupinam z namenom ponovne vzpostavitve državnega nadzora nad ozemljem in gospodarskimi sredstvi (7). Občasna prisotnost oboroženih skupin ima številne posledice: oteženo je ročno odstranjevanje kokinih nasadov, pridelovalci koke se soočajo z davki na kokine liste in pasto, številne cestne zapore pa otežujejo delovanje družbenih institucij.

Slika 3: Demonstracije na ulicah južnoameriških mest so del vsakdana. Ljudje si želijo ohranitev socialne varnosti in zmanjšanje naraščajočih socialnih razlik, pogosto pa protestirajo tudi proti korupciji, vmešavanju Združenih držav Amerike in večnacionalnih družb v notranje politike svojih držav (foto: Žiga Kokalj).

Gverilski poveljniki se branijo, da ne želijo potisniti kmetov v lakoto z uničenjem nasadov koke. Prav tako se branijo etičnih zadržkov, saj naj bi ravno kokainska mafija financirala paravojaške organizacije, gverilske skupine pa se vsaj borijo za gospodarski in zlasti socialni napredek revnejših slojev (5). Kmetje se čutijo kriminalizirani, saj jih država vidi kot proizvajalce koke in privrčence gverilcev. Letalsko škropljenje in pomanjkanje družbeno-gospodarskih investicij netijo protivladna čustva, zlasti na območjih pod nadzorom gverilcev.

Načrt Kolumbija je bil osnovan v letih 1998 in 1999 z namenom izboljšanja družbenih in ekonomskih razmer v državi, končanja oboroženih spopadov in osnovanja strategije boja proti trgovini z mamili. Del sredstev prispevajo Združene države Amerike, zaradi vse tesnejše povezave med drogami in uporniškimi skupinami, pa je Busheva administracija leta 2002 dovolila preusmeritev dela denarja tudi za vojno proti terorizmu. Program je že od vsega začetka zelo sporen in neprestano podvržen študijam, vrednotenjem in kritikam, tako v Kolumbiji kot mednarodni skupnosti (7).

Na teh območjih namreč velja drugačen red. Če FARC ne dovoli ribolova z dinamitom ali sečnje gozda, tisti, ki prekršijo pravila, trpijo posledice. Na mnogih območjih, tudi narodnih parkih, kot je npr. Puracé, so polja koke in drugih prepovedanih kulturnih rastlin zaščitena z minskimi polji. To ima, skupaj s splošno prepovedjo gibanja nerezidenčnega prebivalstva v teh območjih, velik vpliv tudi na turistični razvoj.

Turizem – paradna disciplina v prihodnosti?

Kolumbija običajnemu, priznajmo, tudi bolj avanturistično usmerjenemu turistu zagotovo ni prva izbira na zemljevidu sveta, saj jih le malo ob omembi imena te države pomisli na kaj drugega kot mamila, gverilo in ropanja. Izven obalnih mest Cartagene in Santa Marte, otokov San Andrés in Providencia ter večjih gospodarskih središč, kot so Bogotá, Medellín in Cali, turizma skorajda ni. Redki so že domači turisti, mednarodnih je le peščica. Tako si je denimo dolino kipov blizu San Agustina, enega najpomembnejših arheoloških najdišč v Južni Ameriki in del svetovne dediščine pod zaščito Unesca, v prvih desetih mesecih leta 2002 ogledalo le nekaj več kot 3000 obiskovalcev. Med temi bi tujce lahko prešteli na prste nogometnega moštva. Kljub temu ima država izreden turistični potencial saj se po naravnih lepotah in biološki pestrosti ter z ohranjeno kulturno dediščino in visoko razvito sodobno kulturo z lahkoto meri s katerokoli latinsko ameriško državo. Povrhu tega so prebivalci odprti, zgovorni, pripravljeni priskočiti na pomoč in na umirjen, karibski način, vsaj v mestih, zelo dovtetni za zabavo.

V splošnem kot turist popotnik v državi nimaš občutka ogroženosti. Občutek ob nočnih sprehodih po Bogoti je celo mnogo bolj sproščen kot npr. v ekvadorskem Quito ali perujski Limi. To seveda ne pomeni, da razdejanih mostov, cestnih zapor ali pregledov avtobusov s strani raznih gverilskih skupin ne vidiš ali ne doživiš. Res pa je, da je za to potrebna dobršna mera preračunljivega poguma in raziskovalne žilice.

Mir - ne le na kosu papirja!

Presenetljivo je, da je Kolumbija kljub vsemu gospodarsko razmeroma uspešna. Za razliko od ostalih latinskoameriških držav skorajda nima zunanjega dolga, prav tako ni nikoli utrpela dramatičnih sesutij gospodarstva ali obdobja hiperinflacije. Za državo je bila značilna stabilna gospodarska rast od 30. let 20. stoletja do leta 1999, ko je ekonomska kriza zasejala dvom v gospodarsko moč. Kolumbijsko gospodarstvo je ponoven zagon dobilo s serijo politično-gospodarskih ukrepov in mednarodno finančno pomočjo, tako da se je BDP v letu 2005 ponovno povečal za 5,1 % (1).

Mir v državi ne more biti omejen le na podpis na kosu papirja ali predajo orožja, temveč mora voditi k dejanskim spremembam. Vladni nadzor nad vedno večjim delom državnega ozemlja, se mora odraziti tudi v gospodarskih in družbenih investicijah v ta območja. Prebivalstvo je namreč naveličano vojne, prav tako pa jim je dovolj lakote. Družbeni razvoj ter dolgoročna in stabilna gospodarska rast so možni le ob končanju oboroženih konfliktov ter uvajanju uravnotežene socialne politike.

Literatura

1. Departamento Administrativo Nacional de Estadística (DANE). www.dane.gov.co (12.9.2006).
2. Energy and Environment Data Reference Bank (EEDRB). <http://www.iaea.org/inis/aws/eedr/b/data/CO-elph.html> (2.10.2006)
3. Evans, M. 2005: Paramilitaries as Proxies – Declassified evidence on the Colombian army's anti-guerrilla "allies". National Security Archive, Electronic Briefing Book, No. 166. <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB166/index.htm#docs>
4. FARC-EP. 2006. Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo. <http://www.farcep.org>
5. Lemoine, M. 2000: Why colombia's guerillas haven't made peace. Le Monde diplomatique, maj, 2000.
6. Miholič, A. 2006: Uribeju se obeta nepričakovano darilo. Delo, 26.6.2006.
7. Project Counselling Service. 2003: Impact of aerial fumigation in the South Bolivar. Colombia Regional Report: Magdalena Medio, Bogota, Avgust 28, 2003.
8. Rekecewicz, P. 2000: Guerrillas and paramilitary forces in Colombia. Le Monde diplomatique, angleška izdaja. Januar 2006.
9. Ramonet, I. 1998: Hope in Colombia. Le Monde diplomatique, julij, 1998.
10. Ternif, V. 1998: Priročnik o toksikoloških lastnostih pesticidov v Republiki Sloveniji. Ministrstvo za zdravje. Ljubljana.